

Κώστας Βίρβος: Ο στιχουργός-ζωγράφος της καθημερινότητας

της Νεφέλης Σαμιακού

«Τα παιδιά στην Ελευσίνα δεν γελούν σαν τα παιδιά

/περιμένουνε κι εκείνα άνοιξη και πασχαλιά»[1]

Η περίπτωση του Κώστα Βίρβου είναι από τις πολύ λίγες περιπτώσεις γνήσιου λαϊκού καλλιτέχνη των δεκαετιών του πρώτου μισού του 20ου αι. με ρητή στράτευση στην αριστερά (μαζί με τον συνθέτη Θ. Δερβενιώτη είναι ίσως οι μόνοι). Πρόκειται για τον πρώτο στιχουργό που έγραφε εν πλήρη συνείδηση και όχι συγκυριακά για να περιγράψει την κοινωνικοπολιτική κατάσταση εμπνεόμενος από την καθημερινότητα αλλά και από τους αγώνες και τις θυσίες του ελληνικού λαού. Από τα λαϊκά τραγούδια όπως το εμβληματικό «Της γερακίνας γιος» μέχρι τις συνεργασίες με τους λεγόμενους «έντεχνους» συνθέτες (οι όροι χρησιμοποιούνται χάριν συνεννόησης γιατί η συζήτηση για το λαϊκό, το έντεχνο και το έντεχνο λαϊκό είναι ακόμα ανοιχτή) ο Κώστας Βίρβος είχε κάνει ρητή και φανερή την πολιτική του επιλογή.

Μπορεί ο Μπιθικώτσης και ο Καζαντζίδης την ίδια περίπου εποχή να εξέφραζαν μέσω των τραγουδιών του Θεοδωράκη, κυρίως, τα αισθήματα του αριστερού κόσμου που τις δεδομένες στιγμές ταυτίζονταν με τα αισθήματα των λαϊκών ακροατηρίων αλλά στη δική τους περίπτωση αυτή η επιλογή δεν ήταν απόλυτα συνειδητή. Ήταν κυρίως η συγκυρία, οι τιτάνιες φωνές τους και το αλάθητο μουσικό ένστικτο του Μίκη Θεοδωράκη που οδήγησαν στις ευτυχέστερες στιγμές της ελληνικής μουσικής. Αντίθετα, ο Κώστας Βίρβος επέλεξε ο ίδιος να ακολουθήσει τον στιχουργικό δρόμο του κοινωνικού αγώνα. Κατάφερε, δηλαδή, όχι μόνο να περιγράψει την κοινωνική πραγματικότητα της εποχής αλλά και να περάσει μέσα στα ίδια τα λαϊκά τραγούδια την ανάγκη για κοινωνικό αγώνα.

Στα 16 του χρόνια συμμετέχει στο λόχο σπουδαστών της ΕΠΟΝ όπου και συλλαμβάνεται γιατί γράφει συνθήματα. Αποτέλεσμα της εμπειρίας αυτής είναι το, κλασικό πια, «Της γερακίνας γιος». Μετά την αποφυλάκιση με την μεσολάβηση του πατέρα του που έδωσε 800 χρυσές λίρες βγαίνει στο βουνό όπου συναντάει τον Άρη Βελουχιώτη και συμμετέχει στον ΕΛΑΣ.

Η συμμετοχή του στην Εθνική Αντίσταση αφήνει μόνιμο αποτύπωμα στα κατοπινά του έργα. Από τα ωραιότερα τραγούδια με εικόνες σαφώς επηρεασμένες από το κοινωνικό κλίμα της εποχής είναι τα «Για στάσου Χάρε», «Άνοιξε μάνα», «Μες στα μπουντρούμια» ενώ το 1950 γράφει μερικούς από τους «ύμνους της μετανάστευσης» σε μουσική του Θεόδωρου Δερβενιώτη όπως τα «Το τρένο Γερμανία-Αθηνών», «Το διαβατήριο», στις «Φάμπρικες της Γερμανίας», «Ένα πιάτο άδειο στο τραπέζι» κάποια από τα οποία θα συγκροτήσουν το πιο πετυχημένο ίσως δίσκο αφιερωμένο στη μετανάστευση, «Τα τραγούδια της ξενιτιάς» το

1965 σε μουσική Θ.Δερβενιώτη. Όπως αναφέρει ο ίδιος ο Βίρβος σε ένα κείμενό του που βρίσκεται στο βιβλίο του «Λαϊκή Στιχουργική Ανθολογία» (Βιβλιοεκδοτική Αναστασάκη-1989):

«...Άλλος λόγος σοβαρός που έγραψα για τη μετανάστευση, είναι ότι όταν άρχισε η μεταπολεμική μετανάστευση, κυρίως στη Γερμανία, οι υποψήφιοι μετανάστες περνούσαν από γιατρούς, γιατί οι Γερμανοί εκτός των άλλων τους ήθελαν απόλυτα υγιείς. Η υπηρεσία που τους εξέταζε στεγάζονταν κάτω από τα Κρατικά Λαχεία που εργαζόμουν, στη γωνία Αριστείδου και Σοφοκλέους. Εκεί λοιπόν, ζούσα καθημερινώς δράματα που με συγκινούσαν βαθύτατα. Ο τρίτος λόγος είναι ότι εφόσον πρώτος έγραψα κοινωνικό και πολιτικό τραγούδι συνειδητά και συστηματικά, είχα υποχρέωση και καθήκον να συμπεριλάβω στα τραγούδια μου και το τεράστιο θέμα «ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ».

Εκτός της μετανάστευσης, βασική στιχουργική θεματική για τον Βίρβο αποτελεί η αναφορά σε φυλακισμένους. Οι λαϊκοί στιχουργοί της εποχής γράφουν πληθώρα τραγουδιών που σχετίζονται με φυλακισμένους ως κοινωνικούς απόκληρους και συνήθως θύματα των κοινωνικών αδικιών. Όταν, μάλιστα, από το 1955 το Κυπριακό βρίσκεται σε έξαρση και μαθαίνονται στην Ελλάδα οι διώξεις των Κυπρίων αγωνιστών από τους Άγγλους, δίνεται η αφορμή να γραφτούν τραγούδια που σε διαφορετική περίπτωση δεν θα μπορούσαν να περάσουν από τη λογοκρισία της εποχής. Όπως αναφέρει ο Θ. Δερβενιώτης τα τραγούδια «ο καθένας το παίρνει όπως θέλει»[2]. Εκτός του εμβληματικού «Του κατάδικου η μάνα» σε στίχους της Ε. Παπαγιαννοπούλου εκείνη την περίοδο γράφεται από τον Βίρβο σε μουσική Θ. Δερβενιώτη το αριστουργηματικό «Βροντούν οι πόρτες οι βαριές» (1961)

Σχετικά με αυτό το τραγούδι, ο Νέαρχος Γεωργιάδης και η Τάνια Ραχματοουλίνα γράφουν στο βιβλίο τους "Ο Θόδωρος Δερβενιώτης και το μετεμφυλιακό τραγούδι":

«Μαζί [ο Δερβενιώτης και ο Βίρβος] θα συνδημιουργήσουν το «Βροντούν οι πόρτες οι βαριές», που είναι μια συνόψιση των κυνηγητών και των διώξεων που υπέστησαν οι Έλληνες αγωνιστές από την Κατοχή και τον Εμφύλιο μέχρι τη μετεμφυλιακή εποχή. Ο Βίρβος αξιοποίησε τα βιώματά του από την εποχή της Κατοχής, τότε που έφηβος σχεδόν είχε φυλακιστεί από τους Γερμανούς για αντιστασιακή δράση. Και στιχούργησε το τραγούδι αυτό σε μια εποχή που ακόμα υπήρχαν πάρα πολλοί πολιτικοί κρατούμενοι, κατάδικοι και εξόριστοι (1960)».

Η βασική διαφορά του Βίρβου από τους δυο άλλους βασικούς λαϊκούς στιχουργούς, τον Κολοκοτρώνη και την Ε. Παπαγιαννοπούλου, που στιχογραφούν με παρόμοια θεματολογία είναι ότι η ανάγλυφη περιγραφή των βιωμάτων των λαϊκών στρωμάτων και της κοινωνικής αδικίας δεν γινόταν για λόγους βιοπορισμού και εμπορικότητας αλλά κυρίως για λόγους κοινωνικής συνείδησης. Είναι γνωστό εξάλλου ότι ο μεν Θ. Κολοκοτρώνης είχε δεξιές

καταβολές, η δε Ε. Παπαγιαννοπούλου είναι επίσης γνωστό ότι παρά το γεγονός ότι κινούνταν στον δημοκρατικό χώρο, έγραφε κυρίως για να κερδίσει χρήματα προκειμένου να ασχολείται με το πάθος της, την χαρτοπαιξία. Η τομή στο έργο του Βίρβου και αυτό που τον καθιστά μοναδική περίπτωση στιχουργού είναι ότι είναι ο μόνος ίσως λαϊκός στιχουργός με τόσος πολλούς κύκλους τραγουδιών και συνεργασία με έντεχνους συνθέτες. Οι συνεργασίες του με τον Μίκη Θεοδωράκη, Χρ. Λεοντή, Μίμη Πλέσσα, Γιάννη Μαρκόπουλο και Χρήστο Λεττονό θα αφήσουν μερικά από τα ωραιότερα τραγούδια της ελληνικής μουσικής.

Η συνεργασία του με τον Μίκη Θεοδωράκη θα αφήσει εκτός των άλλων και ένα από τα ωραιότερα νανουρίσματα «Νανούρισμα» (Κοιμήσου αγγελούδι μου) με καταληκτικό στίχο «Για να μην πεις μες στη ζωή σου δεν μπορώ/κι αν πρέπει ακόμα να σηκώσεις και σταυρό» αλλά και τον ύμνο στις μητέρες όλου του κόσμου, τη «Μάνα», που θα αποτελέσει την άλλη όψη από το 45αρακι με το «Βρέχει στη φτωχογειτονιά» σε στίχους Τ. Λειβαδίτη.

Ο πρώτος ολοκληρωμένος κύκλος τραγουδιών σε στίχους του Κώστα Βίρβου είναι η «Καταχνιά» σε μουσική Χρήστου Λεοντή που κυκλοφόρησε τη Μεγάλη Εβδομάδα του 1964. «Δεν θέλω να μου δέσετε τα μάτια», «Ένας ξύλινος σταυρός», «Κλαίνε θρηνούνε τα βουνά» είναι κάποια από τα εμβληματικά αριστουργήματα του δίσκου στον οποίο ο Δημήτρης Μυράτ διαβάζει κείμενα του Νικηφόρου Βρεττάκου και συμμετέχουν εκτός του Στέλιου Καζαντζίδα, που αναλαμβάνει το κύριο ερμηνευτικό βάρος, η Μαρινέλλα και η χορωδία Κορίνθου. Πρόκειται για μια δουλειά που δίνει στον Καζαντζίδα τη δυνατότητα να ξεδιπλώσει ολόκληρο το βάθος της φωνής του τραγουδώντας με εμβληματικό τρόπο και δυναμισμό που απέχει κατά πολύ από το σύνηθες τραγουδιστικό ύφος εκείνης της εποχής. Ο στίχος «Δε θέλω να μου δέσετε τα μάτια/τον ήλιο π' ανατέλει να χαρώ» αποτελεί έναν ύμνο ηρωισμού στους εκτελεσθέντες της Εθνικής Αντίστασης.

Επίσης, ιδιαίτερα ολοκληρωμένο έργο του Κ. Βίρβου αποτελεί ο «Θεσσαλικός κύκλος» σε μουσική Γ. Μαρκόπουλο (1974) με τον οποίο αργότερα θα κάνουν και το «Παιχνίδι με τον χρόνο» (1988). Όπως αναφέρει ο ίδιος ο Βίρβος στο ένθετο του δίσκου «Ο Θεσσαλικός κύκλος είναι οι παππούδες μου, οι γονείς μου, εγώ, και τα παιδιά μου». Όντως ο ίδιος Τρικαλινός αποτυπώνει με πραγματικά μοναδικό τρόπο τα ήθη, τα έθιμα και την καθημερινότητα των αγροτών του θεσσαλικού κάμπου των αρχών του 20ου αιώνα. Αρκούν μόνο οι τίτλοι των τραγουδιών για να μας μεταφέρουν στο σχετικό κλίμα της εποχής «Ο αρκουδιάρης», «Το παζάρι», «Ο κλεφτοκοτάς», «Σιδηρόδρομος», «Τελάλης», «Στα χειμωνιάτικα νυχτέρια» ενώ δεν λείπουν φυσικά τα τραγούδια που αναφέρονται στους κοινωνικούς αγώνες των κολίγων «Ο Αντύπας», «Να βγαινα μανι μ' στο κλαρί», «Αν είσαι άντρας τσιφλικά». Το ερμηνευτικό βάρος σηκώνουν οι Βίκυ Μοσχολιού, Χαράλαμπος Γαργανουράκης, Λιζέτα Νικολάου, Λάκης Χλακιάς αλλά και ο Παύλος Σιδηρόπουλος(!).

Ο Κ. Βίρβος είχε ιδιαίτερα εκτεταμένη συνεργασία με τον Μίμη Πλέσσα με τον οποίο δημιούργησαν έξι ολοκληρωμένους κύκλους τραγουδιών: «Πανόραμα» , «Θάλασσα Πικροθάλασσα», «Λουκιανού Νεκρικοί Διάλογοι», «τα 12 του Στράτου», «Ουτοπία» και «Ζει;». Το «Πανόραμα» εκδόθηκε το 1971 με τον Δώρο Γεωργιάδη (και επανεκδόθηκε το 1976 με διαφορετικούς ερμηνευτές) και αποτυπώνει με χιουμοριστικό τρόπο τα παλιά πανηγύρια της Αθήνας των αρχών του περασμένου αιώνα και τις χαρακτηριστικές φιγούρες τους όπως «Ο Τζίμης ο πρωταθλητής», η «Ρεμπέτικη τετράς του Πειραιώς», «Ο φωτογράφος», «Ο Μιμικός και η Μαίρη», «Δεν είναι βόας» κλπ. Η «Θάλασσα Πικροθάλασσα» όπως αποκαλύπτει και ο ίδιος ο τίτλος αναφέρεται στη ζωή των ναυτικών και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της. Η μουσική του Μίμη Πλέσσα καθώς και οι ερμηνείες του Γ.Πουλόπουλου και της Ρ.Κουμιώτη και της Κ. Αμπάβη είναι χαρακτηριστικές του γλυκόπικρου ηχοχρώματος της «έντεχνης» μουσικής του 1970 και διακρίνονται από τα ως τότε συνηθισμένα τραγούδια αυτής της θεματολογίας που είχαν συνήθως ένα πιο «παραπονιακό» κλίμα.

Από τους προαναφερθέντες κύκλους τραγουδιών ιδιαίτερη αναφορά αξίζει ο δίσκος «Ζει;» και λόγω της ιδιαίτερης θεματολογίας του και λόγω των δυσκολιών που πέρασε με τη λογοκρισία καθώς ο δίσκος εκδόθηκε μεσούσης της δικτατορίας, το 1971, και αποσύρθηκε μόλις λίγους μήνες μετά. Όπως αναφέρεται στο σχετικό ένθετο του δίσκου: «Ζει ή ξεχάστηκε ο Μεγαλέξαντρος; Ζει ή κοιμήθηκε η χάρτινη πολιτεία του Καραγκιόζη; Ζούνε ή πεθάνανε όλοι αυτοί οι ήρωες, οι σκιές του μπερντέ, οι φωνές αυτές του λαουτζίκου; Όλοι μας αναρωτιόμαστε αν «κάτι έμεινε» αν «κάτι ζει». Ο Κώστας Βίρβος θυμήθηκε αυτούς τους χάρτινους ήρωες. Τους ανάστησε μέσα σ'ένα ποιητικό περίγραμμα και τους παρέδωσε στον Μίμη Πλέσσα. Εκείνος με τη σειρά του έβαλε τις πιο όμορφες νότες. Για κείνους λοιπόν που ζούνε ή ξεχαστήκανε γράφτηκε αυτός ο μεγάλος δίσκος. Για όλους αυτούς τους απλοϊκούς ήρωες, τραγουδάνε ο Γιώργος Νταλάρας, ο Γιάννης Καλατζής και μια μικρή χορωδία. Συμμετέχει ο Πρόδρομος Τσαουσάκης. Μια χάρτινη φιγούρα είχε την αγάπη να την τραγουδήσει ο Ανέστης Βλάχος».

Στο δίσκο αυτό, λοιπόν, ο Βίρβος με έναν μοναδικό τρόπο παραλληλίζει τους ήρωες του Καραγκιόζη με τους απλούς ανθρώπους της καθημερινότητας. Ο «Χατζατζάρης» σκύβει το κεφάλι και «όσο σκύβεις το κεφάλι/τόσο σε χτυπούν οι άλλοι», τα «Κολλητήρια της ζωής» γίνονται τα λουστράκια και τα παιδιά της καθημερινότητας γιατί τελικά «όσα κι αν πιουν πικρά ποτήρια/δε σκιάζονται τα κολλητήρια», το φίδι του Μεγ'Αλέξαντρου μετατρέπεται στο «φίδι που την Εύα είχε γελάσει», στα «Στα Γιάννενα στη μαύρη λίμνη τα νούφαρα μοσχοβολούν/τις νύχτες την κυρά Φροσύνη άγγελοι παν και τη φιλούν» ενώ Ο Μπαρμπαγιώργος φωνάζει «Γραικοί τσεκούρι και φωτιά/να πάρουμε τη λευτεριά»[3] γιατί τελικά «Καραγκιόζη ξεχασμένε συντροφιά μου παιδική/γελωτοποιέ θλιμμένε είσαι ίδια η ζωή».

Κλείνοντας αυτό το πολύ μικρό αφιέρωμα στον Κώστα Βίρβο και έχοντας πλήρη επίγνωση ότι μένουν εκτός αναφοράς συνεργασίες που καθόρισαν την ελληνική μουσική όπως αυτή με τον Γρ. Μπιθικώτση (ο ίδιος έχει γράψει ότι τα περισσότερα τραγούδια του ως συνθέτης τα έγραψε με τον Κ. Βίρβο), τον Β. Τσιτσάνη, τον Απ. Καλδάρα κ.α. δεν μπορεί να μη γίνει αναφορά στο μοναδικό δίσκο που έβαλε μουσική ο ίδιος παρά το γεγονός ότι δεν ήξερε κανένα μουσικό όργανο. Ο δίσκος, λοιπόν, αυτός λέγεται «Οι ξερριζωμένοι» με ερμηνευτή τον Χ. Γαργανουράκη και η θεματολογία του αναφέρεται στη νοσταλγία για την πατρίδα των Ελλήνων αριστερών που μετά την ήττα στον Εμφύλιο αναγκάστηκαν να εγκατασταθούν στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης προκειμένου να αποφύγουν τη σύλληψη και τις εκτελέσεις και να μπορέσουν να επιβιώσουν. Με την τραγική ιστορία αυτών των ανθρώπων που δεν μπορούσαν για δεκαετίες να επιστρέψουν στους τόπους καταγωγής τους δεν ασχολήθηκε ιδιαίτερα ούτε η ίδια η Αριστερά (για το μεν ΚΚΕ δεν υπήρχε ιδιαίτερος λόγος αφού όλα έβαιναν καλώς στον «υπαρκτό σοσιαλισμό», για την δε εκτός ΚΚΕ Αριστερά η επιθυμία των ανθρώπων να επιστρέψουν στην πατρίδα τους είχε ίσως πατριωτική αίσθηση και σίγουρα δεν ήταν αρκούντως διεθνιστικό θέμα για να ασχοληθεί με αυτό).

Με την ιστορία, λοιπόν, αυτών των ξεχασμένων αγωνιστών ασχολήθηκε ο Κ. Βίρβος. Οι δραματικοί στίχοι των τραγουδιών αυτών αποτυπώνουν ανάγλυφα τη νοσταλγία για τους τόπους καταγωγής τους: «ένας γέρος καπετάνιος/ένας γέρος Θεσσαλός/στα υψώματα της Σόφιας κάθε δειλί σιωπηλός/την Ελλάδα αγναντεύει και μιλάει μοναχός:/Παναγιά μου δε ζητώ χρόνια για να ζήσω ακόμα/Σου ζητών να αναπαφτώ στο ελληνικό το χώμα/Ήμουν σαν το κυπαρίσσι πριν χαθώ στη ξένη γη/Τώρα με έχουν λυγίσει ο καιρός και η προσμονή/Η καμπάνα πριν χτυπήσει ας γυρνούσα μian αυγή» , την πίκρα για την αντιμετώπισή τους από το ελληνικό κράτος: «Αντάρτης ήμουν στον βουνό/Στης κατοχής τους χρόνους/Πολέμησα το Γερμανό/Πληρώθηκα με πόνους/Εγώ που είχα παντού τσακίσει/Οχτρούς λεφούσια στην κατοχή/Τη Ρωμιοσύνη που μου έχουν στερήσει/Γιατί Θεέ μου γιατί γιατί;».

Ο Βίρβος στον κύκλο αυτό αποτυπώνει ακόμα και την αγωνία των ανθρώπων αυτών για το αν τα παιδιά τους θα μπορέσουν να μάθουν ελληνικά γράμματα: «όταν ο γιος μου λέει νιεμα/και ελληνικά δε μου μιλά/παγώνει μέσα μου το αίμα/και αργοκυλάνε μαύρα δάκρυα πικρά/μια χούφτα Έλληνες είμαστε όλοι κι όλοι/στο χωρίο ετούτο δω το Πολωνικό/έχουμε τα σπίτια μας/έχουμε περβόλι/μα είναι μίλια μακριά σχολειό ελληνικό» ενώ καταπιάνεται ακόμα και με αυτές τις περιπτώσεις που έφυγαν με τους γονείς τους όταν ήταν ακόμα παιδιά και παρόλαυτά το ελληνικό κράτος τους εμπόδιζε να έρθουν στην Ελλάδα: «Ονομάζομαι Ορέστης Κωνσταντίνου/πτυχιούχος χημικός του Βερολίνου/και διδάκτωρ Φυσικών Επιστημών/θέλω πίσω να γυρίσω στην πατρίδα/που ακόμα δεν την ξέρω δεν την είδα/γιατί έφυγα παιδάκι δυο χρονών/Όλοι οι άνθρωποι εδώ μας αγαπάνε/και πώς είναι η Ελλάδα με ρωτάνε/ήθη κι έθιμα και άλλα να τους πω/τότε εγώ ρίχνω τα μάτια μου στο χώμα/πώς να πω ότι στη χώρα μου ακόμα/δεν επήγα ούτε καν για τουρισμό».

Τελειώνοντας αυτή τη μικρή αναφορά στο δίσκο αξίζει να αναφερθούν ολόκληροι οι στίχοι από το ωραιότερο ίσως τραγούδι του συγκεκριμένου δίσκου:

Ο Γιάγκος από την Καισαριανή

τριανταδυό χρονών στην Κατοχή
τώρα κοντεύει τα εβδομήντα κι έχει ασπρίσει
τόσον καιρό τον δέρνει η ξενιτειά
με μιαν ελπίδα ζει μες την καρδιά
στο Σκοπευτήριο να πάει να προσκυνήσει

Εκεί που ντουφεκίσανε διακόσους κάποια μέρα
κι ο Γιάγκος την εγγλίτωσε μονάχα με μια σφαίρα
από το μπλόκο ξέφυγε και βγήκε στα βουνά
και δεν εξαναγύρισε στο σπίτι του ξανά

Ο Γιάγκος από την Καισαριανή
έχει εγγόνια μα δεν τα' χει δει
έχει γυναίκα και παιδιά πίσω αφήσει
κι όσον καιρό τον δέρνει η ξενιτειά
με μιαν ελπίδα ζει μες την καρδιά
στο Σκοπευτήριο να πάει να προσκυνήσει

[1] «Τα παιδιά στην Ελευσίνα», Τραγούδι από τον προσωπικό δίσκο του Γρηγόρη Μπιθικώτση "Πατέρα μου" (1979) σε στίχους του Κώστα Βίρβου και μουσική του ίδιου του Μπιθικώτση.

[2] Νέαρχος Γεωργιάδης-Τάνια Ραχματολίνα- Ο Θεόδωρος Δερβενιώτης και το μετεμφυλιακό τραγούδι (Σύγχρονη Εποχή 2003)

[3] Αυτός ήταν ο στίχος εξαιτίας του οποίου η λογοκρισία έδωσε εντολή απόσυρσης του δίσκου, όπως έχει αναφέρει ο ίδιος ο Μίμης Πλέσσας στην εκπομπή του «Εκ βαθέων» στο Β' Πρόγραμμα ΕΡΑ στις 16 Μαΐου 2011, <https://www.youtube.com/watch?v=T17arYeh-rc>.

Πηγές:

10+1 αφιερώματα στον Κώστα Βίρβο, www.ogdoo.gr

Νέαρχος Γεωργιάδης-Τάνια Ραχματουλίνα, Ο Θόδωρος Δερβενιώτης και μετεμφυλιακό τραγούδι, Σύγχρονη Εποχή 2003

Γρηγόρης Μπιθικώτσης, Εγώ ο Σερ, Κοχλίας, 2002

Λαϊκή Στιχουργική Ανθολογία» (Βιβλιοεκδοτική Αναστασάκη-1989)